

DOI: <https://doi.org/10.21564/2707-7039.2.331529>

Сергій Максимов, Наталія Сатохіна та Олексій Стовба*

Шановні читачі!

Поточне число журналу, як і попереднє, присвячено передусім філософському осмисленню співвідношення права і війни. Зокрема, ключова рубрика числа містить матеріали семінару **“Право у війні: феноменологічні перспективи,”** організованого Софі Лойдольт (Дармштадтський технічний університет, Німеччина) у лютому 2023 року. Феноменологія – це філософський рух, який переосмислює світ у термінах людського досвіду. І звернення до цієї оптики в часи війни видається зовсім не випадковим: коли всі конвенції зруйновано, а інститути безсилі, людський досвід залишається чи не єдиним джерелом універсальної значущості, а той аспект досвіду, який ми називаємо досвідом права, нарешті стає видимим. У своїх текстах автори розмірковують над тим, що являє собою досвід права в часи війни. Чи є він відсутністю,

* Сергій Іванович Максимов, доктор юридичних наук, професор кафедри прав людини та юридичної методології, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого (Україна); член-кореспондент Національної академії правових наук України; головний редактор журналу “Філософія права і загальна теорія права.”

Sergiy Maksymov, Doctor of Legal Sciences, Professor, Professor at the Department of Human Rights and Legal Methodology, Yaroslav Mudryi National Law University (Ukraine); Correspondence-member of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine; Editor-in-chief of “Philosophy of Law and General Theory of Law” journal.

e-mail: s_maximov@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-3165-8142

Наталія Іванівна Сатохіна, кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри прав людини та юридичної методології, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого (Україна).

Nataliia Satokhina, Candidate of Legal Sciences, Associate Professor at the Department of Human Rights and Legal Methodology, Yaroslav Mudryi National Law University (Ukraine).

e-mail: nataliasatokhina@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2480-9405

Олексій Вячеславович Стовба, доктор юридичних наук, головний науковий співробітник Національного наукового центру “Інститут судових експертиз імені заслуженого професора М. С. Бокаріуса” (Україна).

Oleksiy Stovba, Doctor of legal sciences, Chief Scientific Officer, National Scientific Center “Hon. Prof. M. S. Bokarius Forensic Science Institute” (Ukraine).

e-mail: stovba@mail.com

ORCID ID: 0000-0002-8154-8929

призупиненням або мовчанням права перед обличчям насильства та перманентного надзвичайного стану? Або ж право залишається досвідом повсякденної людської взаємодії та протистойть війні? У філософії права відношення між правом і війною є вічною темою, так само як і нормативність права. Остання передбачає наявність окремої сфери “належного” на противагу “існуючому.” Але якщо ми розглядаємо право не як об’єкт нашого знання чи технічного панування, а як дещо, що відбувається з нами у світі, тобто з феноменологічної точки зору, взаємопов’язані виміри значущості та фактичності розкриваються в досвіді людей, які живуть разом, у мирі та війні. У запропонованих текстах автори намагаються описати, концептуалізувати й проаналізувати структуру й сутність цих досвідів у їхніх конкретно ситуативному і трансцендентному вимірах між правом і безправ’ям. Учасники семінару з позицій феноменології розмірковують над тим, як, з цієї феноменологічної точки зору, право пов’язане з війною, і зосереджуються на тому, як феноменологічна оптика може допомогти нам краще зрозуміти феномен права під час війни.

Число відкриває есеї **Наталії Сатохіної** (Харків, Україна) “Феноменологія права і війни: досвід права і досвід безправ’я,” у якому вона намагається “почути голос права серед зброї” через виявлення фундаментального зв’язку між спільним світом, миром і правом, з одного боку, і відсутністю спільного світу (безсвітовістю), війною та безправ’ям, з іншого. Спираючись на ідеї Емануеля Левінаса та Ханни Арендт, авторка пов’язує право з нормативним виміром досвіду, що уможливає спільний світ як світ спільних цінностей і протистойть тотальності війни як тотальності фактичності.

У статті **Олексія Стовби** (Харків, Україна) “Що має право робити з війною?” здійснюється філософсько-правове осмислення війни України і РФ на основі концепції “Номосу землі” Карла Шмітта. Виходячи з ідеї останнього про розмежування території як буттєвий початок права та запропонованих ним критеріїв перетворення фактичного заволодіння землею на правову подію, автор доходить висновку, що право під час війни не може її заборонити, але лише обмежити. Передумовою правового обмеження війни виступає взаємне визнання рівної суб’єктності її учасників, а право від час війни має три основні напрямки дії: покарання, прощення (амністію) та примирення.

Софі Лойдольт (Дармштадт, Німеччина) аналізує ідеї згаданих вище авторів у статті “Парадокс досвіду права на війні” і прагне прояснити зазначений у назві парадокс, виділяючи три моделі права, які ілюструють різні концепції онтологічного відношення між правом і війною: 1) класична нормативна модель, у якій війну, як і будь-яку іншу ситуацію, можна зрозуміти в правових термінах; 2) протилежна модель, у якій право і війна концептуалізуються як дві різні онтологічні сфери; 3) модель, у якій право тісно переживається як окрема подія. Авторка пов’язує ці моделі з класичним для феноменології права питанням про джерела права.

Саулюс Генушас (Гонконг) у статті “*Silent leges inter arma?* Війна та досвід безправ’я” продовжує діалог з Наталією Сатохіною та Олексієм Стовбою щодо двох фундаментальних питань, які стосуються співвідношення права і війни: 1) що ми можемо сказа-

ти феноменологічно про безправ'я як досвід? 2) чи приносить війна досвід безправ'я? Спираючись на роботи Віктора фон Вайцзекера, автор кваліфікує безправ'я як досвід зла, що протистоїть людській природі, і припускає, що одна з фундаментальних функцій права полягає у створенні спільного світу як сфери спільних цінностей.

Рубрика “Нові грані права” містить статтю молодшої дослідниці **Аліни Грубої** (Харків, Україна) “Бути чи не бути почутим: вступ до сенсорно-правових досліджень та сенсорних вимірів судової зали,” у якій авторка розглядає сенсорні виміри права та надає загальну характеристику сенсорно-правових досліджень. Окремо вона зупиняється на відчутті слуху та його ролі у відправленні правосуддя, розмірковуючи над тим, як сенсорна атмосфера судової зали сприяє судовій процедурі, чи справді формальний акт слухання гарантує, що сторони процесу відчувають себе почутими, а також як спроможність вислухати впливає на досягнення справедливості.

Рубрику “Видатні постаті” відкриває стаття **Сергія Рабіновича** (Львів, Україна) “Лінія Демокріта в українському праводержавознавстві,” присвячена пам'яті Петра Мойсейовича Рабіновича (1936–2023) – видатного правознавця і багаторічного члена Редакційної ради нашого журналу. На основі опублікованих і неопублікованих робіт П. М. Рабіновича 1951–2023 років автор розглядає методологічні засади концепції праводержавознавства видатного теорійника права.

Продовжує рубрику стаття “Навіщо вивчати філософію права: Нотатки на честь Б'ярна Мелкевіка,” у якій **Рафаель Тубоне Магдалено** (Сан-Паулу, Бразилія) розглядає аргументи Б'ярна Мелкевіка (відомого канадського філософа права і члена Редакційної колегії нашого журналу) щодо важливості вивчення філософії права. Автор доходить висновку, що для професора Мелкевіка роль філософської думки у контексті правової сучасності полягає в тому, щоб бути супутником, *ἀγῶν*, спрямовувати людей.

Завершує число рецензія **Олексія Стовби** під назвою “Чи залишилися аргументи для правової аргументації?” У ній автор дає власну оцінку монографії львівської дослідниці Тамари Дудаш “Правова аргументація: загальнотеоретична характеристика” (Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2024).

Наступне число журналу буде присвячено темі “Праворозуміння. Верховенство права. Демократія” (до 100-річчя від дня народження Марка Цвіка).

NOTE OF THE EDITOR-IN-CHIEF AND THE EDITORS OF THE ISSUE

DOI: <https://doi.org/10.21564/2707-7039.2.331529>

Sergiy Maksymov, Nataliia Satokhina and Oleksiy Stovba*

Dear Readers!

The current issue of the journal, like the previous one, is devoted primarily to the philosophical reasoning of the connection between law and war. In particular, the key section of the issue contains the materials of the workshop “Law in War: Phenomenological Perspectives” organized by Sophie Loidolt (Technical University of Darmstadt, Germany) in February 2023. As we know, phenomenology is a philosophical attempt to rethink the world in terms of human experience. And turning to this optics in times of war seems to be no accident: when all conventions are destroyed and institutions are powerless, human experience remains almost the only source of universal significance and its aspect that we call the experience of law finally becomes visible. In their texts, the

* Sergiy Maksymov, Doctor of Legal Sciences, Professor, Professor at the Department of Human Rights and Legal Methodology, Yaroslav Mudryi National Law University (Ukraine); Correspondence-member of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine; Editor-in-chief of “Philosophy of Law and General Theory of Law” journal.

Сергій Іванович Максимов, доктор юридичних наук, професор кафедри прав людини та юридичної методології, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого (Україна); член-кореспондент Національної академії правових наук України; головний редактор журналу “Філософія права і загальна теорія права.”

e-mail: s_maximov@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-3165-8142

Nataliia Satokhina, Candidate of Legal Sciences, Associate Professor at the Department of Human Rights and Legal Methodology, Yaroslav Mudryi National Law University (Ukraine).

Наталія Іванівна Сатохіна, кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри прав людини та юридичної методології, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого (Україна).

e-mail: nataliasatokhina@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2480-9405

Oleksiy Stovba, Doctor of legal sciences, Chief Scientific Officer, National Scientific Center “Hon. Prof. M. S. Bokarius Forensic Science Institute” (Ukraine).

Олексій Вячеславович Стовба, доктор юридичних наук, головний науковий співробітник Національного наукового центру “Інститут судових експертиз імені заслуженого професора М. С. Бокаріуса” (Україна).

e-mail: stovba@mail.com

ORCID ID: 0000-0002-8154-8929

authors reflect on what constitutes the experience of law in times of war. Is it the absence, suspension or silence of law in the face of violence and a permanent state of emergency? Or does law remain an experience of everyday human interaction and resist war? In the philosophy of law, the relationship between law and war is a perennial theme, as is the normativity of law. The latter implies the existence of a separate sphere of the “ought” as opposed to the “being.” However, if we consider law not as an object of our knowledge or technical domination, but as something that happens to us in the world, that is, from a phenomenological point of view, the interrelated dimensions of validity and facticity are revealed in the experience of living together, in peace and war. In the proposed texts, the authors try to describe, conceptualize and analyze the structure and essence of these experiences in their specifically situational and transcendental dimensions between law and lawlessness. From the perspective of phenomenology, the participants of the seminar reflect on how law is related to war and focus on how a phenomenological lens can help to better understand the phenomenon of law in times of war.

The issue opens with an essay by **Nataliia Satokhina** (Kharkiv, Ukraine) “Phenomenology of Law and War: Experience of Law and Experience of Lawlessness,” in which she attempts to “hear the voice of law among arms” by identifying the fundamental connection between the common world, peace and law, on the one hand, and the absence of a common world (worldlessness), war and lawlessness, on the other. Drawing on the ideas of Emanuel Levinas and Hannah Arendt, the author connects law with the normative dimension of experience, which makes possible a common world as a world of shared values and opposes the totality of war as the totality of facticity.

The article by **Oleksiy Stovba** (Kharkiv, Ukraine) “What Should Law Do with the War?” provides a philosophical and legal reasoning of the war between Ukraine and the Russian Federation based on the concept of Carl Schmitt’s “Nomos der Erde.” Based on the latter’s idea of delimitation of territory as the essential beginning of law and the criteria proposed by C. Schmitt for transforming the actual seizure of land into a legal event, the author concludes that law during war cannot prohibit it, but only limit it. The precondition for the legal restriction of war is mutual recognition of equal subjectivity of its participants, and the law in time of war has three main directions of action: punishment, forgiveness (amnesty) and reconciliation.

Sophie Loidolt (Darmstadt, Germany) analyses the ideas of the above-mentioned authors in her article “The Experiential Paradox of Law in War” and seeks to clarify the paradox mentioned in the title by distinguishing three models of law that illustrate different conceptions of the ontological relationship between law and war: 1) the classical normative model, in which war, like any other situation, can be understood in legal terms; 2) the opposite model, in which law and war are conceptualized as two different ontological spheres; 3) the model in which law is bodily experienced as a separate event. The author links these models to the classical question of the sources of law in the phenomenology of law.

Saulius Geniusas (Hong Kong) in his article “*Silent leges inter arma?* War and the Experience of Lawlessness” continues the dialogue with Oleksiy Stovba and Nataliia Satokhina on two fundamental questions concerning the relationship between law and war: 1) what can we say phenomenologically about lawlessness as experience? 2) does war bring about the experience of lawlessness? With reference to Viktor von Weizsäcker’s works, the author qualifies lawlessness as the experience of evil that is opposed to human nature and suggests that one of the fundamental functions of law lies in the establishment of a common world as the sphere of shared values.

The section “New Facets of Law” contains an article by a young researcher **Alina Hrubá** (Kharkiv, Ukraine) “To Be or Not to Be Heard: An Introduction to Sensory Legal Studies and Sensory Dimensions of the Courtroom,” in which the author examines the sensory dimensions of law and provides a general description of sensory legal studies. She also focuses on the sense of hearing and its role in the administration of justice, reflecting on how the sensory atmosphere of the courtroom contributes to the judicial procedure, whether the formal act of hearing really ensures that the parties to the process feel heard, and in what way the capacity to listen affects the achievement of justice.

The section “Prominent Figures” is opened by the article by **Serhii Rabinovych** (Lviv, Ukraine) “The Line of Democritus in Ukrainian Legal and State Studies” dedicated to the memory of Petro Moiseiovych Rabinovych (1936–2023) – an outstanding legal scholar and a long-term member of the Editorial Board of our journal. Based on the published and unpublished works of P. M. Rabinovych from 1951 to 2023 the author examines the methodological foundations of the concept of legal studies of the outstanding legal theorist.

The section continues with the article “Why Study Philosophy of Law: Notes in Tribute to Bjarne Melkevik,” in which **Rafael Tubone Magdaleno** (São Paulo, Brazil) examines the arguments of Bjarne Melkevik (a well-known Canadian legal philosopher and a member of the Editorial Board of our journal) regarding the importance of studying philosophy of law. The author concludes that, for Professor Melkevik, the role of philosophical thought in the context of legal modernity is to be a companion, *ἀγῶγός*, to guide people.

The issue concludes with a review by **Oleksiy Stovba** entitled “Are There Any Arguments Left for Legal Argumentation?” In it, the author gives his own assessment of the monograph by Lviv researcher Tamara Dudash “Legal Argumentation: General Theoretical Characteristics” (Lviv: Ivan Franko National University of Lviv, 2024).

The next issue of the journal will be devoted to the topic “Understanding of Law. Rule of Law. Democracy” (on the occasion of the 100th anniversary of Marko Zwick’s birth).